

Kleine vuur- vlinder: fel in kleur en gedrag

Kleine vuurvlinder.

FOTO: H. VAN DE OETELAAR

Als je een wandeling maakt in de 'vlindertijd' met goed weer zijn er altijd wel vlinders. De koolwitjes laten zelden verstek gaan en je ziet ook altijd wel een van de 'vossen', Dagpauwoog, Kleine vos of Atalanta. Een Kleine vuurvlinder (*Lycaena phlaeas*) is toch altijd een leuke verrassing, zeker in het binnenland. Hoewel de vlinder als zeer algemeen genoemd staat in de Atlas van de Nederlandse dagvlinders, komt hij zeker niet overal en altijd voor.

Vlammend oranje

De naam vuurvlinder heeft de soort niet voor niets! Het oranje op de vleugels vlamt er af. Op de ondervleugels worden de vlammen gedooft door een effen bruin, in de bovenzvleugels worden ze juist geaccentueerd door donkere stippen en een bijna zwarte buitenrand. Het is een klein vlindertje, met een spanwijdte van net drie centimeter (openzittend dus). De onderzijde, die te zien is als de vlinder in rust zit met de vleugels opgeklapt, is lichtbruin met kleine stipjes op de ondervleugel en dezelfde vuuroranje kleur met donkere vlekken op de bovenzvleugel.

Variatie te over

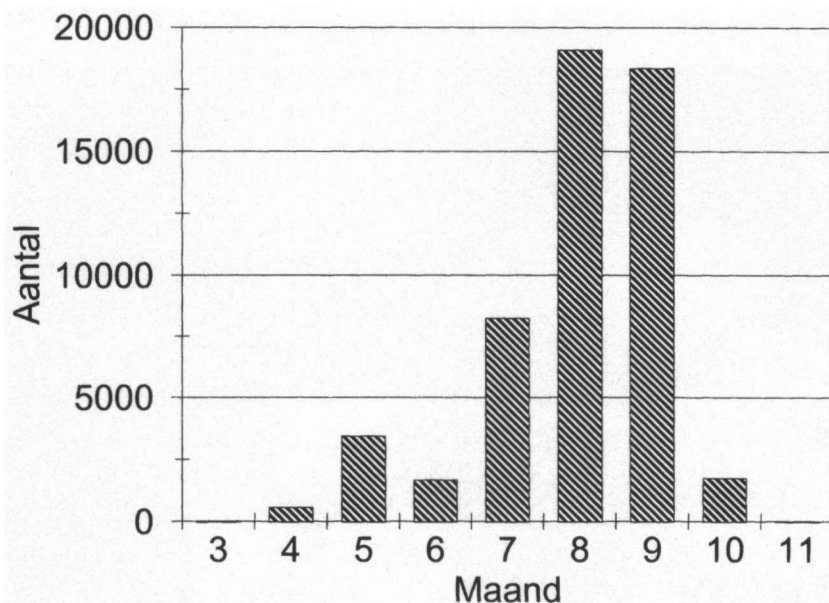
Deze beschrijving slaat op 'normale' dieren. Maar de Kleine vuurvlinder kent heel veel variaties. De vlinderaars vroeger waren met name zeer geïnteresseerd in die variaties, typen en ondersoorten. Zo worden er in de beroemde Catalogus der Nederlandse macrolepidoptera van Lempke (1954) maar liefst veertig vormen besproken. Het gaat daarbij om verschillen in kleur, te

kening en grootte. Er komen bijvoorbeeld albinovormen voor, waarbij het oranje is vervangen door vuilwit. Een heel bekende variatie is '*f. caeruleopunctata*'. Bij deze vorm, die best regelmatig voorkomt zijn er langs de onderrand blauwe vlekjes aanwezig. We zijn er nog niet achter wat nou de oorzaak is van die regelmatig voorkomende vorm. Het lijkt niet met de temperatuur

Oproep

Tijdens het monitoren en inventariseren van vlinders (Petten, Noord-Holland) zie ik regelmatig Kleine vuurvlinders met blauwe zoomvlekjes. Bij nadere bestudering blijkt dat deze ook in dezelfde generatie kunnen verschillen. De een heeft twee, de ander vier blauwe vlekjes. Dit jaar ben ik begonnen om deze gegevens nauwkeurig te noteren. Wat is de oorzaak van deze afwijking, welke factoren spelen hierin eventueel een rol? Biotoop, weersomstandigheden (temperatuur, vochtigheid et cetera), generatie. Ik ben erg benieuwd hoe het elders in Nederland met de 'blauwe vlekken' gesteld is. Het zou aardig zijn als er in meer gebieden in Nederland naar wordt gekeken. Na jaren noteren komt er misschien een zekere lijn tevoorschijn. Uw reacties (datum, plaats, aantal vuurvlinders, aantal met blauwe vlekjes) graag naar De Vlinderstichting.

Rineke Gronert, Petten

Figuur 1.
Aantal waargenomen Kleine
vuurvlinders per maand.

te maken te hebben, en ook lijkt de vorm niet gebonden aan een bepaald gebied. Om hier meer over te weten te komen zouden we graag van u doorkrijgen of en waar u die vorm met blauwe puntjes tegenkomt (zie het kader op bladzijde 21).

Overall en altijd?

De Kleine vuurvlinder komt overal in Europa voor, met uitzondering van de koude noordelijke delen van Scandinavië en bergstreken boven 2000 meter. Niet alleen komt de soort overal voor, je kunt de Kleine vuurvlinder ook het hele 'vlinderseizoen' door aantreffen. Van april tot in oktober is de soort in meerdere generaties aanwezig. In Nederland kom je de Kleine vuurvlinder echter zeker niet altijd en overal tegen. In de duinen en op de heideterreinen op de hogere zandgronden is het een vaste ver-

schijning, maar in de overige delen van het binnenland is de soort veel minder talrijk. Ook de tijd van het jaar maakt nogal uit. In figuur 1 zijn de aantallen uitgezet per maand (de gegevens van 1987-1997). Dan valt al op dat met name in augustus en september veel Kleine vuurvlinders worden gezien. Nog opvallender is dit in figuur 2, waar het relatieve aantal is uitgezet. Dit geeft dus aan hoeveel procent van alle getelde vlinders betrekking had op de Kleine vuurvlinder. In september is dit maar liefst tien procent!

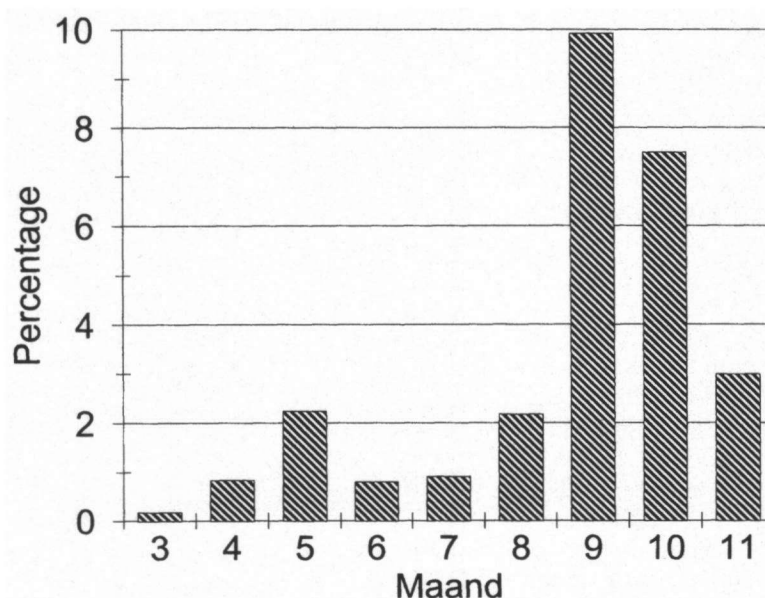
En maar drinken

De Kleine vuurvlinder heeft vrij veel nectar nodig. Ze worden dan ook vrijwel altijd in de buurt van bloeiende planten gezien. Een echte voorkeur is niet te ontdekken, want per gebied is het aanbod aan nectarplanten weer anders; Akkerdistel op ruderaal stukjes, Duizendblad in een berm en Afrikaantjes in de tuin. Op de hei zitten ze in augustus soms massaal op Struikheide. Deze gezonde eetlust bepaalt wel het leefgebied van het vlindertje. In uitgestrekte graslanden zonder bloeiende planten komt de soort niet voor. In kruidenrijke bermen, ruige overhoekjes en bloeiende heidevelen juist wel. In het voorjaar is op diezelfde hei echter maar weinig nectar te vinden. Dit is wellicht de reden dat de soort dan maar in zeer lage aantallen aanwezig is! Bloeiende planten spelen ook een rol bij de voortplanting van de Kleine vuurvlinder.

Felle kerels

De mannetjes van de Kleine vuurvlinder gaan, zodra ze uit de pop zijn gekropen, op zoek naar een territorium. Vanaf een groepje bloemen, waaruit ze ook de nodige nectar halen, verdedigen ze hun plekje fan-

natiek tegen indringers en dingen ze, al baltsend, naar de gunsten van passerende vrouwtjes. Bijna alle mannetjes zijn honkvast. Soms zijn ze wel een paar weken op dezelfde plek te vinden hoewel ze tijdens schermutselingen met andere mannetjes of amoureuze achtervolgin-

Figuur 2.
Relatieve aantal waargenomen
Kleine vuurvlinders per maand.

gen van vrouwtjes ook wel buiten hun territorium komen. Die vrouwtjes zijn veel minder plaatstrouw en zwerven wat meer rond. (Buesink, & Datema, 1986)

Zuring zoeken met de sprieten

Nadat tijdens de paring de eitjes zijn bevrucht gaat het vrouwtje een aantal dagen op zoek naar nectar. De eitjes moeten nog rijpen en zich ontwikkelen, waarvoor energie nodig is. Na verloop van een aantal dagen zie je aan het gedrag van een vrouwtje dat ze op zoek is naar plaatsen om de eitjes af te zetten. Ze vliegt zeer laag boven de vegetatie en daalt zeer regelmatig op allerlei planten. Met haar voelspriet betast ze de bladeren om de soort en de kwaliteit er van te bepalen. In die voelspriet zitten namelijk allerlei zintuigen waarmee ze proeft en ruikt. Soms kruipt ze minutenlang door de planten tot ze bij de waardplant is aangekomen, Schapezuring of Veldzuring. Vaak blijken dit min of meer vrijstaande plantjes te zijn. In dichte vegetatie worden veel minder eitjes afgezet. Opvallend is ook dat eitjes vaak op vrij kleine, miezerige plantjes worden afgezet, waarschijnlijk omdat die minder afweerstoffen hebben tegen rupsenvraat en dus beter te verteren zijn voor de rupsen.

De cyclus is weer rond

Het uit het eitje komende rupsje leeft op de onderkant van het zuringblad. Een deel van de rupsen die in augustus uit de eitjes van de tweede generatie vlinders komen, zal zich, ingesponnen tussen bladeren van de waardplant, verpoppen tot derde generatievlinders in september en oktober. Een ander deel probeert als halfwas rupsje de winter door te komen. Pas in het volgende voorjaar groeien ze verder en verpoppen zich tot de nieuwe generatie Kleine vuurvlinders.

Literatuur

Lempke, B.J., 1954. Catalogus van de Nederlandse Macrolepidoptera. Tweede supplement Tijdschrift voor Entomologie 97(4): 325-332.

Buesink, H. & A. Datema, 1986. Kleine vuurvlinder. Vlinders 1(2): 19-24.

Summary

The Small Copper (*Lycaena phlaeas*) is easy to identify by its bright copper-orange wings with characteristic black dots. It is a common butterfly in the Netherlands, found predominantly on heathlands, dunes and rough grasslands. Areas with many nectar-producing flowers are extremely popular with Small Coppers. Males are very territorial and defend their territory fiercely while they wait for a passing female. There are many variations of Small Coppers, from albinos to variations with blue spots on the wing undersides, the cause of which is yet unknown.

Kleine vuurvlinder.

FOTO: W. RUBERS